

EUGENIUSZ BIELICKI
WSP w Bydgoszczy

FUNKCJE RODZINY W KSZTAŁTOWANIU ORIENTACJI WARTOŚCIUJĄCEJ NIELETNICH W PROCESIE ICH WYCHOWANIA

1. Wstęp

Truizmem zapewne jest twierdzenie, że różnorakie funkcje życiowe człowiek wypełnia przez działanie; realizację powinności jakie rodzi fakt współistnienia z innymi ludźmi, czyli fakt „bycia” w interakcjach społecznych; realizację potrzeb rodzających nakaz wewnętrzny działania, nakaz związany z własnymi przekonaniem, a także biologiczne przymusy własnego organizmu.

Ów nakaz, a więc i przymus wewnętrzny można rozpatrywać jako akceptowany bądź jako nieakceptowany.

Pytając o motywy ludzkiego działania, stawiamy pytanie nazbyt ogólne, by móc uzyskać odpowiedź wyjaśniającą, dlaczego zachowano się w określony sposób. W pytaniu tym interesuje nas głębsza, a przede wszystkim zbliżona do adekwatnej przyczyna, nie zaś tylko to, kto lub co zmusiło daną jednostkę ludzką do takiego a nie innego czynu. W rzeczy samej pytamy o to, co stanowi dla tej jednostki wartość, ze względu na którą podjęła się ona określonego zespołu czynności.

Zatem jest to pytanie o preferowane wartości, przy czym odpowiedź na nie z jednej strony pozwala na właściwą interpretację czynu łącznie z jego aspektem etiologicznym i nie tylko symptomatologicznym, z drugiej – pozwala z dużym prawdopodobieństwem przewidzieć jakiego czynu dana jednostka może dokonać w przyszłości.

Głębsza refleksja nad tym, ze względu na co społeczeństwo (grupy społeczne zarówno duże jak i małe) funkcjonuje, prowadzi do wniosku, iż... „dzieje się to przez realizowanie się indywidualnych wartości akceptowanych przez jednostki będące członkami grup społecznych; grupy społeczne akceptują wartości, które nie pozostają w sprzeczności z ich interesami; niektórym z nich nadają rangę powinności chronionych przez rozmaite sankcje i opinie”¹.

Niżej zakładam, że zachowanie się jednostek determinowane jest przez system wartości i orientację wartościującą.

To ostatnie pojęcie nie zostało – jak dotąd – opracowane w jednolity model badawczy, stąd i jego wartość praktyczna nie jest należycie wykorzystana w planowanych działaniach socjalizujących, głównie zaś resocjalizujących, tam, gdzie system wartości jest daleki od postulowanego w ideałach wychowawczych.

2. Uwagi dotyczące orientacji wartościującej i systemu wartości

2.1. System wartości

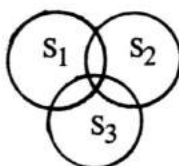
Psychologiczne znaczenie terminu „wartość” (wg Cz. Matuszewicza) w tej kwestii wydaje się trafne. Autor ten wiąże pojęcie wartości z tym, co jest obiektem pożądania, co stanowi czynnik (kryterium – E.B.) selekcji motywów, czynnik wyboru celów działań przy uwzględnieniu emocjonalnego ustosunkowania się decydującego o wyborze, wreszcie – co stanowi kryterium tego wyboru przy uwzględnieniu racjonalnego uzasadnienia wyboru w kategoriach moralnych dobra i zła.

Wartości są zjawiskiem historycznym, wytworem ludzi na przestrzeni dziejów, funkcjonują w różnych grupach społecznych, stanowią wyodrębnione systemy, czyli względnie trwałą hierarchię dóbr uznanych społecznie, szczególnie w warunkach przeświadczenia tych grup o możliwości lub niemożliwości przyrostu tych dóbr w perspektywie czasowej.

Systemy te mają być różne pod względem rodzaju, składu treściowego, ilościowego, w kontekście konotacyjnym.

Różne systemy wartości uświadamiane są przez rozmaite społeczności. Nie tylko zresztą uświadamiane. Ważniejsze jest ich działanie zgodne z danym systemem wartości.

Ten system wartości jest jedynym z kryteriów podziału grup społecznych. Inny np. ma system wartości społeczeństwo Polaków, Żydów itp., przy czym w ramach każdej społeczności odmiennie kształtuje się system wartości ze względu na wykształcenie, zawód itp. Pomimo tych różnic na ogół w danej społeczności występują ogólne elementy systemu wartości, w różnych grupach społecznych, które umownie można określić jako: S_1 , S_2 , S_3 . Ten konstrukt obrazuje poniższy schemat.

W szerszym społeczeństwie – np. Polaków – występują grupy społeczne, których systemy wartości mają mniej lub więcej elementów różnych, ale i wspólnych. Zatem odrębność grup społecznych można opisywać rodzajem akceptowanego przez nie systemu wartości. Np. wstępna pozycja społeczna jaką dziecko nadaje środowisko rodzinne może także być opisywana ze względu na kształtowany w nim system wartości, bowiem środowisko rodzinne, konkretna rodzina, jako mała grupa społeczna, może być obciążona tradycyjnie specyficznym systemem wartości, który jednak globalnie może posiadać elementy wspólne z innymi tego rodzaju małymi grupami społecznymi.

Zatem za słuszny należy uznać pogląd, że system wartości, będąc czynnikiem różnicującym grupy społeczne, może służyć do opisywania tego, z jakimi ludźmi mamy do czynienia w danym środowisku, do opisywania ich pragnień, ich dążeń czyli wybieranych przez nich celów życiowych, dających satysfakcję, do konstatowania, które cele traktują jako dobre, czyli z punktu widzenia globalnego społeczeństwa akceptowane, które zaś jako złe czyli nieakceptowane.

W świetle powyższych rozważań słuszny także wydaje się pogląd Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, że system wartości jest czymś, co rozumieć należy jako „wiele korelatów”, których niezbędnym (konstruktywnym) elementem jest co najmniej względnie trwała hierarchia dóbr uznanych społecznie.

Wartości można traktować jak określoną kategorię zdarzeń, ich istnienie zaspokaja czyjeś potrzeby, są celem czyichś dążeń. Stąd może to być wartość indywidualna bądź społeczna. W literaturze znane są rozmaite podziały, których z braku miejsca nie można tu prezentować.

Zatem opisać system wartości to określić sfery rzeczywistości, sfer stanowiących przedmiot dążeń konkretnego podmiotu, wychowanego w danym systemie wartości, czyli opisanie systemu wartości w kategoriach podmiotu, w odniesieniu do osób. Chodzi tu o to, kto ten system wartości przyjmuje i uznaje za swój. Podmiotem systemu wartości są lub mogą być różnego rodzaju grupy społeczne bądź indywidualne jednostki.

Ustalenie systemu wartości w kategoriach przedmiotowych odbywa się z jego odniesieniem do rzeczy, zdarzeń i zjawisk, do których dąży podmiot. Stąd wniosek, że system wartości eksponuje się w dwóch sferach: podmiotowej i przedmiotowej. Posługując się plastycznym sposobem ekspozycji omawianego tu pojęcia można orzec, że system wartości jawi się nam jako struktura względnie stała, lecz dla określonego podmiotu i przedmiotów dążeń wybieranych przez ten podmiot.

Jest empirycznie stwierdzalna teza, że konkretny osobnik „A” w określonych sytuacjach „B” wybiera takie wartości, które jemu odpowiadają ze znanych i akceptowanych właśnie przez niego.

Rozważania nad pojęciem „wartość” czy też „system wartości” natrafiają na trudności głównie w przypadku usiłowania przyporządkowania w ramach danego systemu wartości, sferze podmiotowej sfery przedmiotowej. Trudności te mają swoje źródło w subiektywnym zabarwieniu uzyskiwanych od badanych informacji empirycznych. Informacje te są deklaratywnie trudnymi do zweryfikowania nawet wówczas, gdy techniki ich gromadzenia posiadają stosunkowo wysoki stopień komplementarności.

Znacznie użyteczniejszym praktycznie jest pojęcie orientacji wartościującej. Użyteczniejszym dla diagnozowania określonych elementów struktury osobowościowej podmiotu, w której, w procesie poznawczym i socjalizującym, nastąpiła internalizacja wartości; orientacja wartościująca, z której można dedukować o systemie wartości osobnika. Zatem rozważmy to pojęcie i oznaczmy różnicę zachodzącą pomiędzy takimi pojęciami jak „system wartości” i „orientacja wartościująca”.

2.2. Orientacja wartościująca

W książce pt. „Wartości i orientacja wartościująca” antropolog kulturowy C. Kluckhohn pojęcie to definiuje następująco: jest to „...pojęcie ogólne ... wpływające na zachowanie człowieka wobec natury, wobec jego miejsca w przyrodzie, wobec relacji człowiek—człowiek, wobec tego, co pożądane i niepożądane, w zależności od tego, jak one mogą być odniesione do stosunku człowiek — otoczenie i stosunki międzyludzkie”².

Pojęcie „orientacja wartościująca” zawiera w swej strukturze element wiążący się z określoną, znaczącą i najważniejszą wartością uznaną przez dany podmiot, którą wielu autorów nazywa wartością naczelną. Wydaje się, że w modelu orientacji wartościującej istnieje pewien aksjomatyczny rdzeń poszczególnych wartości.

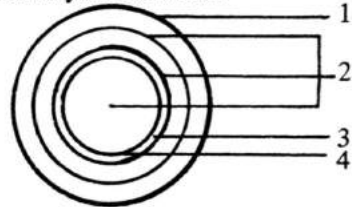
Ten aksjomatyczny rdzeń daje się wydobyć przy zastosowaniu odpowiedniego zabiegu logicznego. U podmiotów daje się przecież wykryć określone tendencje wyrażające się w bardzo ukierunkowanej aktywności zwróconej ku zaspokojeniu określonych potrzeb. Ta konstatacja stała się dla szeregu autorów podstawą do wyodrębnienia różnych orientacji takich jak np. orientacja na zaspokojenie potrzeb, w czym tkwi przejaw tendencji do uzyskania komfortu, szczęścia, orientacja na samorealizowanie czyli pewna tendencja do zabezpieczenia się, orientacja ekspansywnej twórczości, a tym samym tendencja do samoaktualizacji czy też orientacja utrzymania ładu wewnętrznego czyli tendencja do integracji wewnętrznej (Ch. Büchler). C. Lowe wymienia kilka orientacji o dużym stopniu uogólnienia, które choćby z tego powodu mogą być traktowane jako wartości naczelne i tak:

- naturalistyczną, z tendencją do wartościowania z punktu widzenia możliwości osiągnięcia komfortu fizycznego,
- kulturową, w której mamy przejawy wartościowania z punktu widzenia akaptacji społecznej,

– humanistyczną, z tendencją do wartościowania z punktu widzenia samorealizacji oraz teistyczną.

Można sądzić, że (...) „orientacja wartościująca ma wymiar realny czyli, że odnosi się do stanu rzeczywistego osobowości człowieka, że jest to zarówno określony model myślowy potrzebny z punktu widzenia lepszego orientowania się w świecie danej jednostki ludzkiej, ale także jest to pojęcie ogólne, które odnosi się do działania ludzkiego, w niej bowiem wyodrębnia się wartości naczelne przyjęte, czyli akceptowane społecznie bądź nie lub indywidualne, ona wyraża stosunek do otoczenia, ludzi i samego siebie”. Ramy tego modelu dla pojedynczej osoby bądź też w wymiarze społecznym określają system wartości grupy społecznej, do której należy dana jednostka ludzka, mająca dostęp do konkretnego świata wartości. Model ten charakteryzują dymensje zmienności uwarunkowanej historycznie i społecznie oraz zmienności w kontekstach sytuacji życiowej jednostki. Uproszczony model myślowy wyrażający pojęcie orientacji wartościującej przedstawiam w poniższym schemacie:

1. System wartości w wymiarze społecznym
2. Hierarchia wartości i wartość naczelna
3. System wartości w wymiarze jednostki
4. Zmienność sytuacyjna

W odniesieniu do indywidualnej jednostki należy stanowczo stwierdzić, że wyrażone w schemacie orientacji wartościującej dynamizmy są uświadomione przez nią bądź przeżywane, a zatem wiążą się z jej zasadniczymi sferami osobowości, a więc ze strukturą poznawczą, wolą, emocjami i afektami. Zatem potwierdza ta teza pogląd, że orientacja wartościująca stanowi specyficzną świadomość, której specyfikę wyznacza fakt oscylowania poczyniań czy działań ludzkich w stosunkowo dużych granicach.

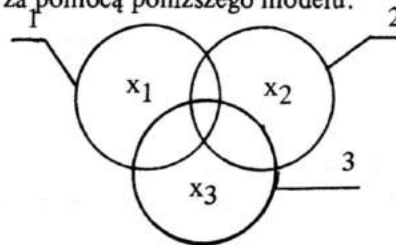
Jakkolwiek orientacja wartościująca i system wartości stanowią pokrewne struktury to jednak pojęcia te są znacząco zróżnicowane.

I tak system wartości posiada szerszy zakres w świecie wartości danej grupy społecznej, wiążąc go należy ze społeczeństwem (społecznością), z grupą społeczną.

Orientację wartościującą wiązać należy z jednostką ludzką. Również w aspekcie dynamiki tych dwóch struktur występują różnice. System wartości to struktura względnie trwała lecz zmienna ze względu na rozwój kulturalno–społeczny ludzi. Wywiera on wpływ na zmienność orientacji wartościującej jednostki. W tym samym aspekcie orientacja wartościująca jawi się nam jako struktura zmieniająca się nieustannie pod wpływem uwarunkowań sytuacjami życiowymi w jakie „wtopiona” jest jednostka ludzka. Tezę tę ilustruję przykładem: kiedy w ramach szerszej społeczności egzystują dwie lub więcej grup społecznych posiadające różne wspólne interesy, a tym samym sąsiadujące bądź pokrywające się systemy wartości, to jednostka jako członek jednej z tych grup wybiera takie wartości przyjmowane w innej grupie społecznej, które są dla nich wspólne.

Rozumowanie to można plastycznie przedstawić za pomocą poniższego modelu:

- 1,2,3 – system wartości
 x_1, x_2, x_3 – grupy społeczne
 o.w.j. – orientacja wartościująca jednostki

Strzałka eksponowana w schemacie obrazuje zmiany w sferze orientacji wartościującej jednostki, która w sytuacji I decyduje się na przyjęcie wartości z systemu 2, w sytuacji II wybiera także wartości z systemu 3.

Można zatem orzec, że terminy „orientacja wartościująca” jak i „system wartości” wykazują różnice strukturalne i funkcjonalne. Szczególnie termin „orientacja wartościująca” kształtowany pod względem różnych obiegowych systemów wartości bardziej niż termin „system wartości” przydatny jest w badaniach ukierunkowanej czyli racjonalnej i tym samym uświadamianej przez podmiot aktywności. To właśnie „orientacja wartościująca” warunkuje wybór potrzeb, które w pierwszej kolejności i przede wszystkim będą realizowane; wybór ten będzie dokonywał się przez pryzmat ciągle zmieniającej się „orientacji wartościującej” stanowiącej istotny element struktury osobowości. Zważywszy, że osobowość człowieka kształtuje się w trakcie życia, w kontakcie z innymi ludźmi, w interakcjach społecznych, w małych grupach społecznych, przeto rola rodziny w kształtowaniu orientacji wartościującej stanowi problem w całości kształcie socjalizacji nieletnich.

3. Potrzeba diagnozy orientacji wartościującej nieletnich w środowisku rodzinnym

Potrzeba ta wiąże się niezmiennie z od dawna występującym pytaniem: od czego zależy czy deklarowane przez młodzież wartości, które także wyrażają się w normach moralnych, a może szerzej – w zasadach współżycia społecznego, znajdują wyraz w postępowaniu czy też nie. Chodzi o problem potencjału motywacyjnego wartości, a w naszym przypadku orientacji wartościującej.

Od razu należy uczynić zastrzeżenie, że dla procesów integracyjnych jednostki z grupą społeczną, a ściślej – dla procesów jakości interakcji społecznych w takich grupach, istotne znaczenie wiązać należy z kwestią, czy mamy do czynienia tylko z *d e k l a r a t y w n ą* orientacją wartościującą czy też ma ona charakter *p r a k t y k o w a n y* czyli taki, który rzeczywiście wywiera wpływ na kierunek aktywności jednostki. Zatem właściwym sensem na tej drodze jest poszukiwanie orientacji wartościującej konkretnej jednostki ludzkiej, która zawiera w sobie ów potencjał motywacyjny ukierunkowanej aktywności podmiotu zgodnej z postulowanymi ideałami wychowawczymi.

Można wyrazić zapatrywanie, że przestrzeganie bądź odrzucenie w praktycznym zachowaniu się, zwłaszcza ludzi młodych, głoszonych przez nich wartości, zależne jest od miejsca tych wartości w *s y s t e m i e p o z n a w c z y m* jednostki, czyli w jej strukturze poznawczej. Nawet bezpośrednia obserwacja nieletnich dostarcza informacji empirycznych uprawdopodobniających tezę, że u osób, u których integracja struktur poznawczych nie postąpiła zbyt daleko, wykrywa się skłonność do deklarowania takiego systemu wartości, jakiego oczekuje od nich grupa odniesienia (np. grupa rówieśnicza, pracownicza, itp). Deklarowanie w takiej sytuacji – i to w sposób rygorystyczny – systemu wartości tej grupy wiąże się z tendencją do eksponowania własnej postawy wysoce solidaryzującej się z daną grupą społeczną. Badania nasze poświęcone diagnozie orientacji wartościującej wychowanków Zakładu Poprawczego w Kcyni³ oraz w Zakładzie Karnym w Potulicach⁴ wykazują, że w rzeczywistości zachowaniem tych jednostek kierują aktualne wymagania sytuacyjne; wymagania sytuacyjne nie tylko ze względu na funkcjonujący w tych grupach mechanizm identyfikacji czy też różnego rodzaju naciski grupy, w tym nawet naciski w postaci presji psychicznej bądź zagrożeń, czy też ze względu na określone, uwarunkowane osiągnięciem pewnych celów strategie zachowania. Zatem u badanych, u których wartości są słabo zintegrowane z *o b r a z e m w ł a s n e j o s o b y*, to wymagania sytuacyjne częściej aniżeli u osób, u których integracja systemu poznawczego jest prawidłowo rozwinięta, decydują o kierunku aktywności. Jest to także

powszechnie widoczne w sytuacjach nietrzeźwych nieletnich i młodocianych np. w nielegalnych zbiegowiskach, w których najczęściej uczestniczą jednostki, które swoich działań i ewentualnych skutków tych działań nie filtrują przez pryzmat własnych struktur poznawczych, własny system wartości, przede wszystkim własną orientację wartościującą.

Można jednak wyrazić zapatrywanie, że poznanie orientacji wartościującej nieletnich w środowisku rodzinnym po to, by kształtować ją w wychowaniu socjalizującym w oparciu o system wartości zgodny z ideałami wychowawczymi, jest każdorazowo, w każdym pokoleniu konieczne.

Wymaga tego praktyka wychowawcza w środowisku rodzinnym. Jednym z istotnych bowiem warunków, od którego zależy rozwój społeczny nieletniego jest powstanie wyrazistych wyobrażeń celu działania i jego znaczenia. Cel taki pozwala osiągnąć znaczną kontrolę nad zachowaniem nieletnich. Podejmowanie przez nich celów i zadań motywowanych potrzebami społecznymi realizowanymi w związku z emocjonalnymi przeżyciami sensu takich działań warunkowane jest ze względu na jakość orientacji wartościującej.

Jest to wystarczający powód do podejmowania problemów diagnozy orientacji wartościującej w środowisku rodzinnym w celu konstatacji wyjściowej sytuacji wychowawczej.

Kwestia wiążących się z tą sprawą poszczególnych problemów wymagających rozważań oraz metod i technik ich rozwiązania stanowi problem daleko wykraczający poza ramy opracowania.

4. Funkcja rodziny w kształtowaniu osobowości w zakresie wartości u nieletnich

Pomijając stwierdzenia banalne dotyczące tego, że wielka jest waga rodziny w tym zakresie, że jej wpływ na kształtowanie osobowości zaczyna się od wieku niemowlęcego, że w wieku szkoły podstawowej i dalszej edukacji młodzieży wpływ rodziny w tym zakresie maleje, o doniosłości w tym zakresie rodziny tzw. z d r o w e j i szkodliwości rodzin demoralizujących, niewydolnych w zakresie zaspakajania indywidualnych i powszechnych potrzeb dzieci czyli rodzin patologicznych i innych szczegółowych twierdzeń opisowych – pragnę zwrócić uwagę na sprawy podstawowe:

1. Uczestnicy s t o s u n k u w y c h o w a w c z e g o, a więc i rodzice, winni posiadać świadomość tego, w oparciu o jaką „k o n c e p c j ę c z ł o w i e k a” chcą realizować dzieło kształtowania osobowości;
2. Według współczesnych, niekwestionowanych zasadniczo poglądów jest nią koncepcja materialistyczna, marksistowska koncepcja człowieka, w której zawarte są elementy k o n c e p c j i p o z n a w c z e j;
3. Zadania w zakresie kształtowania osobowości można (zdaniem W. Szewczuka) zasadniczo zamknąć w ramach czterech pytań, a mianowicie:
 - a) do czego jednostka dąży?
 - b) w jaki sposób?
 - c) jaka jest dla innych?
 - d) jaka jest dla siebie?

Dotyczą one centralnego problemu f o r m ły c i a l u d z k i e g o na gruncie społecznym, decydującym o przebiegu regulacji złożonych i różniących się stosunków pomiędzy jednostką a światem, dążeń, sposobu ich realizacji, stosunku do siebie i innych, zdeterminowanych przez

pogląd na świat i związanym z nim systemem wartości.

Z tych założeń wynika prakseologiczna i socjotechniczna dyrektywa wysuwana na pierwszy plan kształtowania osobowości w „zakresie wartości” internalizujących się w stosunku wychowawczym w rodzinie. J. Koziński stwierdza: „ostatecznie człowiek to przede wszystkim świat jego wartości, które wyznaczają jego indywidualną drogę życiową” (1976). Istotny jest postulat dotyczący przyjęcia generalnej tezy o zasadniczej potrzebie eksponowania w stosunku wychowawczym w rodzinie socjalizacji, czyli także kształtowanie osobowości, przez interioryzację systemów wartości w granicach określonych przez model zachowań członków danego systemu społecznego, zgodnego z kulturowo wyznaczonymi w tym systemie standardami. Postulat ten w zakresie granic wyznaczających standard zachowań odpowiada koncepcji stosunku zgodności zachowania wobec wartości danego systemu społecznego. Postulatu tego nie należy się obawiać z tego powodu, iż prowadzić on może do standaryzacji zachowań ograniczających pole do pełnej samorealizacji jednostek, gdyż owa standaryzacja opiera się na wartościach powszechnie, w skali makrosocjalnej akceptowanych.

Wyróżniony tu postulat obligatoryjnie winien być realizowany przez jednostki zinstytucjonalizowane, np. szkoły, przy czym winna występować tu zgodność jego realizacji również przez środowisko rodzinne. Szkoła w ramach pedagogizacji rodziców winna przyczynić się do jego pełnej realizacji.

Wobec ograniczonych ram artykułu wyróżniam tylko enumeracyjnie zadania środowiska rodzinnego w zakresie kształtowania osobowości dzieci i młodzieży bez ich dalszej analizy krytycznej. Zadania te realizują postulat socjalizacji przez internalizację wartości.

Są to działania zmierzające do:

1. Racjonalnego, uwzględniającego wiek rozwojowy zaspakajania powszechnych i indywidualnych potrzeb dzieci;
2. Racjonalnego stwarzania warunków do rozwoju aktywności i samodzielności dzieci w granicach przyjętego systemu wartości, określającego plan życiowy, sposoby jego realizacji, kształtującego takie wartości jak stosunek do siebie, innych ludzi i utrzymanie interakcji międzyosobniczych na poziomie wymagań prospołecznych z uwzględnieniem wieku rozwojowego;
3. Racjonalne kierowanie i wpływanie na procesy pobudzania i hamowania u dzieci ze względu na kształtowanie umiejętności współżycia i współdziałania w grupie w sposób harmonijny, usuwanie uwarunkowań systemu zbędnych i szkodliwych mechanizmów obronnych w postaci agresji, represji, racjonalizacji itp, w stanach frustracyjnych, których uwarunkowanie rodzice winni uczyć się usuwać w ramach pedagogizacji rodziców;
4. Racjonalne stwarzanie warunków do panowania nad emocjami u dzieci, jako warunku kształtowania właściwego, pozbawionego cech egocentryzmu, egotyzmu i egoizmu, stosunku do siebie, innych ludzi, z równoczesnym dążeniem do rozwijania altruistycznego, rozumianego tu jako sposób utrwalania zasady pracy zespołowej, której wartość we współczesnym społeczeństwie wzrasta;
5. Racjonalne likwidowanie sytuacji beczynności, sprzecznej z naturalną tendencją do tworzenia i budowania, która w sytuacji beczynności nie znajduje dla siebie żadnego ujścia prowadząc często do aktywności bezmyślnej i destrukcyjnej, np. do irracjonalnych zaburzeń, ucieczki w świat narkotyków bądź alkoholu;

6. Starannego zapewnienia dziecku warunków do nauki i realizacji szczególnych zainteresowań, w tym także w placówkach ogólnospołecznego systemu wychowania;
7. Przeciwdziałanie oddziaływaniu na świadomość dzieci treści systemów wartości sprzecznych z założeniami ideowo-wychowawczymi szkoły.

Rodzina kształtuje osobowość dziecka w zależności od tradycyjnie akceptowanego systemu wartości, wyobrażeń o modelu człowieka. Sposoby jakimi posługuje się zależne są od podstaw emocjonalnych rodziców, głównie jednak zależą one od umiejętności pedagogicznych, ma ona swoje metody i sposoby. W ich ramach najogólniej może ona spełniać poniższe założenia socjalizacji dzieci i młodzieży:

1. Może zwalczać postawę bierną dziecka i wdrażać je do pracy i obowiązków oraz zwalczać przejawy pracy złej;
2. Może kształtować postawy patriotyczne, szacunek wobec pracy przeszłych pokoleń, tym samym może tworzyć uczuciowy i umysłowy pomost między trudną przeszłością narodu i państwa a współczesnością;
3. Może kształtować przekonanie, że dobrobyt i szczęście młodego pokolenia uzależnione są od powodzenia całej społeczności w ramach postępu całego kraju;
Realizacja powyższych założeń internalizuje w osobowości dziecka wartość planu życiowego, pracy, współdziałania, solidarności, braterstwa, uczciwości i wiele innych. Pozwala także mieć właściwy dystans do wartości własnego szczęścia opartego na tzw. e u d a j m o n i z m i e s p o ł e c z n y m;
4. Rodzice „własnymi środkami wychowawczymi” mogą racjonalnie przeciwstawiać się podstawom egoistyczno-konsumpcyjnym, wpajając przekonanie, że pieniądze nie są celem samym w sobie, postawom zubożonym duchowo;
5. Mogą wreszcie pracować nad zainteresowaniami i pasją twórczą dzieci oraz stwarzać prawidłowe przesłanki dla identyfikowania się młodzieży z prawidłowym modelem małżeństwa i rodziny przez preferowanie pożądanego modelu stosunków łączących rodziców.

Wszystkie te działania rodziców składają się na znaczącą funkcję rodziców w dziele kształtowania osobowości dzieci i tym samym ich systemu wartości i orientacji wartościującej.

PRZYPISY

¹ *Wartości a sposób życia – materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Filozoficznego, PAN, Komitet Nauk Filozoficznych, s. 8*

² *Cyt. za Cz. Matusewiczem, op. cit. s. 43*

³ *Por. T. Knitter, Diagnoza orientacji wartościującej u wychowanków Zakładu Poprawczego w Kcyni, nieopublikowana praca magisterska, Zakład Pedagogiki Specjalnej, WSP Bydgoszcz 1982*

⁴ *Por. E. Bielicki, Determinanty funkcjonowania podkultur przestępczych a proces resocjalizacji, Bydgoszcz WSP 1980 s. 136–7*

Zusammenfassung

Funktionen der Familie in der Bildung der Orientierung, welche im Prozeß ihrer Erziehung bewertet.

Das Ziel des Artikels ist die Aufmerksamkeit auf diese Familienfunktionen im Erziehungsprozeß der Minderjährigen im Familienmilieu zu richten, welche die nützliche Modifikation des wichtigen Elementes der Persönlichkeitsstruktur d.h. der allgemeinen Wertesorientierung verursachen können. Nach dem Autor bildet diese Orientierung eine Determinante der Subjekteffektivität.